

Кожевніков Валерій Вікторович,
заступник завідувача відділу
криміналістичних видів досліджень
Черкаського НДЕКЦ МВС України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАГМЕНТАРНИХ СЛІДІВ РУК

До ідентифікації особи шляхом виявлення особливостей будови контурів папілярних ліній (у т.ч. форми, розмірів, розташування та взаєморозташування пор) звертаються у разі, коли неможливо встановити факт тотожності під час виконання дактилоскопічної експертизи традиційним методом [1, с. 56]. Це зазвичай буває у випадках, коли на дослідження надходять сліди рук з невеликим об'ємом дактилоскопічної інформації або подібні сліди виявляються під час дослідження об'єктів в лабораторних умовах.

На стадії попереднього дослідження експерту слід у першу чергу звернути увагу на стан і упаковку об'єктів, які надаються для виявлення слідів рук. Бажано, щоб на дослідження об'єкти надходили не обробленими. Це пов'язано з тим, що інспектор-криміналіст на місці події не завжди зможе правильно підібрати спосіб обробки поверхні об'єкту відповідно до її властивостей, що може призвести до «забивання» пор [2, с. 127]. Більш того, оброблений на місці події об'єкт потребує певних особливостей упакування, з метою уникнення знищення чи пошкодження виявлених слідів.

Не менш важливо звертати увагу на якість експериментальних зразків відбитків рук особи. Необхідно, щоб відбитки були достатньо повні та чіткі, а також були відібрані у спосіб, аналогічний до умов механізму слідоутворення слідів чи копіювання [3, с. 29].

На стадії роздільного дослідження експерт з'ясовує наявність у фрагменті сліду традиційних загальних та окремих ознак, а також окремих ознак мікрорельєфу папілярних ліній [1, с. 59]. Одразу слід зауважити, що у випадку нечіткого відображення сліду, зі значними спотвореннями або якщо мікрорельєф поверхні не дозволяє дослідити фрагмент сліду, проводити подальше дослідження буде недоцільно.

Під час пошуку ідентифікаційних ознак, експерту слід звертати увагу на такі загальні ознаки, як напрям потоку папілярних ліній та ступінь його кривизни, що допоможе в подальшому визначити ділянку папілярного узору, яким залишено даний слід, а також враховувати й інші ознаки, які зможуть вказати на певну ділянку.

Якість та повнота дослідження фрагментарних слідів залежить від професіоналізму, особистого досвіду та гостроти зору експерта, а також від психологічних особливостей сприйняття експертом ідентифікуючих ознак.

Критична та об'єктивна оцінка даних, отриманих в ході дослідження залежить від здатності експерта відрізнити ознаки папілярного узору від мікроструктури слідосприймаючої поверхні, наскільки правильно експерт зможе визначити положення, форму і розмірні характеристики мікроознак. Таке дослідження слід починати при малому збільшенні, коли в поле зору потрапляє весь слід. При значному збільшенні аналізуються ознаки, що характеризують окремо взяті деталі папілярного узору і окремі ділянки самих папілярних ліній. Закінчується дане дослідження виявленням і аналізом поро- та еджеоскопічних ознак в сліді.

Стадія роздільного дослідження завершується оцінкою взаємного розташування виявлених в сліді відображень пор та еджеоскопічних ознак, і робиться висновок про придатність сліду для ідентифікації [1, с. 60].

Оцінюючи виявлені загальні та окремі ознаки з огляду на ступінь індивідуальності їх сукупності, експерт стикається з деякими труднощами. Це пов'язано з тим, що в процесі слідоутворення, обробки, копіювання тощо частина мікроознак може бути втрачена, деякі ознаки можуть відтворитись із викривленням, частина ознак (як дійсних, так і хибних) може з'явитись в момент утворення сліду. Частина ж очевидних ознак на момент дослідження може бути недостатньою за обсягом. Фактично, в таких випадках визначити придатність сліду для ідентифікації за мікроознаками папілярних ліній можливо буде лише в процесі порівняльного дослідження. Однак в цьому випадку результат буде напряму залежати ще й від якості порівняльних зразків [3, с. 30].

Дії експерта на стадії експертного експерименту в основному зосереджені на відібранні експериментальних зразків [3, с. 30]. Адже відмінність механізму отримання відбитків на дактилокарті шляхом прокатки від механізму утворення слідів на об'єкті може привести до суттєвих відмінностей у відтворенні одних і тих самих ознак в досліджуваному сліді та відбитку. Тому доцільно ще розглядати й особливий порядок відбору експериментальних фрагментарних слідів, а саме:

– отримання експериментальних слідів при тих же умовах і з тим же механізмом їх утворення, при яких були залишені й досліджувані сліди (відповідною частиною потоку папілярних ліній на

досліджуваному об'єкті або об'єкті, який аналогічний досліджуваному за структурою; з передбачуваною або різною силою натиску, а також з різною кількістю слідоутворюючої речовини і тривалістю контактного впливу);

- отримання декількох експериментальних слідів, залишених у максимально наближених умовах;

- відбір експериментальних слідів та відбитків проводити як із неочищених, так і з очищених від бруду та пилу рук особи, що перевіряється;

- можливість вивчення мікроознак, які відтворились у сліді в результаті експерименту, безпосередньо на об'єкті.

Порівняльне дослідження проводиться способом безпосереднього зіставлення ідентифікаційних ознак сліду і відбитку в зразках, використовуючи оптичні прилади різного збільшення,

Встановлення самого факту збігу обмеженої кількості деталей узору за їхнім виглядом та взаєморозташуванням не є визначальним, так як не дозволяє встановити індивідуальність їх сукупності.

У процесі порівняння, в сліді можуть бути встановлені нові ознаки мікрорельєфу, які під час роздільного дослідження експерт може не врахувати або прийняти за випадкові утворення, зумовлені особливостями механізму відображення [1, с. 62].

Закінчується процес порівняльного дослідження саме порівнянням мікроознак – конфігурації пор та країв папілярних ліній.

Оцінка результатів порівняльного дослідження повністю залежить від наявної індивідуальної сукупності ознак та дозволяє експерту вирішити наступні питання, а саме:

- придатність досліджуваного фрагментарного сліду для ідентифікації (висновок ґрунтується на основі якісно-кількісної оцінки сукупності ознак, які відобразилися в сліді, а також виявлених в процесі порівняльного дослідження з ознаками в експериментальних слідах);

- висновок про наявність тотожності (висновок ґрунтується на підставі збігу індивідуальної сукупності ознак в досліджуваному сліді та експериментальних слідах).

Разом з цим, є ряд причин, які не дозволяють експерту вирішити ці питання в категоричній формі, внаслідок чого експерт приходять до висновку про неможливість вирішення даного питання, а саме:

- на дослідження надано слід неналежної якості (не чіткий, відсутні деталі папілярного узору, малий обсяг дактилоскопічної інформації, більшість мікроознак відобразилися в сліді зі значними спотвореннями);

– експерту не вдалося локалізувати частину потоку папілярних ліній, якою залишено досліджуваний фрагментарний слід чи відтворити механізм утворення даного сліду, внаслідок чого не вдалось отримати експериментальні зразки необхідної якості [3, с. 34].

Підсумовуючи викладене, при дослідженні фрагментарних слідів рук експерту слід звернути увагу на наступне:

– повністю відтворити процес слідоутворення досліджуваного фрагменту сліду під час отримання порівняльного матеріалу практично неможливо, оскільки мікроознаки в процесі слідоутворення зазнають значних змін;

– неможливо провести ідентифікаційне дослідження фрагментарного сліду незалежно від інших ознак, лише за пороскопічними ознаками;

– поро- та еджеоскопія як самостійні способи ідентифікації практично не застосовуються, оскільки при всій відмінності форм і розмірних характеристик, відображення їх в слідах зовні схожі, і відшукати досліджувані мікроознаки в експериментальних слідах серед сотень і тисяч інших навряд чи вдасться;

– при дослідженні фрагментарних слідів папілярних узорів дослідження мікроознак має важливе ідентифікаційне значення.

Список використаних джерел

1. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження» / [укл. Жолтанська І.І., Кузнецов В.А., Щавелев А.В., Димитрова А.В., Кушніренко Н.В.]. Київ : ДНДЕКЦ МВС, 2014. 119 с.

2. Дубовий О. П., Лукашенко В. Я., Рибалко Я. В. та ін. Криміналістичне дослідження слідів рук : наук.-практ. посіб. / за ред. Я. Ю. Кондратьєва. Київ : Атіка, 2000. 152 с.

3. Пономарев В.В. Современная методика исследования папиллярных узоров при их фрагментарном отображении в следе // Эксперт-криминалист: федер. науч.-практ. журнал. М. : Юрист. № 2. 2009. С. 28–34.